

IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALARDA INGLIZ TILINI O'RGANISH METODIK MUAMMOLARI

Xolmuratova Gulmirahon Turgunovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti,
Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili) ixtisosligi 1-bosqich magistranti.

Xoshimxo'jayeva Moxirux Muzaffarovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, Fil.f.f.d., (Phd) dots.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12597066>

***Annotatsiya.** Imkoniyati cheklangan bolalarga ingliz tilini ikkinchi til sifatida o'rgatish o'qituvchilardan turli xil ta'lim ehtiyojlari va muammolari bo'lgan murakkab landshaftda harakat qilishni talab qiladi. Ushbu maqolada turli xil nogironligi bo'lgan bolalar, jumladan, kognitiv buzilishlar, jismoniy nuqsonlar, hissiy buzilishlar va rivojlanish buzilishlari bo'lgan bolalar uchun ingliz tilini xorijiy til sifatida o'qitish yo'riqnomasida duch keladigan uslubiy muammolar o'rganiladi. Har bir nogironlik tilni o'zlashtirishda o'ziga xos to'siqlarni keltirib chiqaradi, bu tabaqalashtirilgan ta'lim, multisensor texnikasi va yordamchi texnologiyalardan foydalanish kabi moslashtirilgan yondashuvlarni talab qiladi. Nogiron bolalar uchun samarali ingliz tilini xorijiy til sifatida o'qitish ta'limi, shuningdek, inklyuziv ta'lim muhitini yaratish uchun ijtimoiy va madaniy masalalarni hal qilishni talab qiladi. Innovatsion strategiyalar va hamkorlikdagi yondashuvlarni qo'llash orqali o'qituvchilar tilni o'rganish natijalarini oshirishlari va barcha talabalar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini targ'ib qilishlari mumkin.*

***Kalit so'zlar:** kognitiv nuqsonlar, o'rganishdagi nuqsonlar, hissiy buzilishlar, jismoniy nuqsonlar, xatti-harakatlardagi qiyinchiliklar, hissiy qiyinchiliklar.*

METHODOLOGICAL PROBLEMS OF LEARNING ENGLISH IN CHILDREN WITH DISABILITIES

***Abstract.** Teaching English as a second language to children with disabilities requires teachers to navigate a complex landscape of diverse learning needs and challenges. This article explores the methodological challenges faced in teaching English as a foreign language to children with a variety of disabilities, including cognitive impairments, physical disabilities, emotional disabilities, and developmental disabilities. Each disability presents unique barriers to language acquisition that require customized approaches such as differentiated instruction, multisensory techniques, and the use of assistive technologies. Effective EFL education for children with disabilities also requires addressing social and cultural issues to create an inclusive learning environment. By using innovative strategies and collaborative approaches, teachers can*

improve language learning outcomes and promote equal educational opportunities for all students.

Key words: cognitive disabilities, learning disabilities, emotional disorders, physical disabilities, behavioral difficulties, emotional difficulties.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА У ДЕТЕЙ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ

Аннотация. Преподавание английского языка как второго языка для детей с ограниченными возможностями требует от учителей ориентироваться в сложном ландшафте разнообразных образовательных потребностей и проблем. В данной статье исследуются методологические проблемы, с которыми сталкиваются при обучении английскому языку как иностранному детям с различными нарушениями, включая когнитивные нарушения, физические недостатки, эмоциональные нарушения и отклонения в развитии. Каждая инвалидность представляет собой уникальные препятствия для овладения языком, которые требуют индивидуальных подходов, таких как дифференцированное обучение, мультисенсорные методы и использование ассистивных технологий. Эффективное образование EFL для детей с ограниченными возможностями также требует решения социальных и культурных проблем для создания инклюзивной среды обучения. Используя инновационные стратегии и подходы сотрудничества, учителя могут улучшить результаты изучения языка и обеспечить равные образовательные возможности для всех учащихся.

Ключевые слова: когнитивные нарушения, нарушения обучаемости, эмоциональные расстройства, физические нарушения, поведенческие трудности, эмоциональные трудности.

Inklyuziv ta'lim barcha bolalar uchun, ularning qobiliyatlaridan qat'i nazar, teng ta'lim olish imkoniyatlarini ta'minlashga intiladi. Biroq, nogiron bolalarga ingliz tilini ikkinchi til sifatida o'rgatish o'ziga xos uslubiy muammolarni keltirib chiqaradi, bu esa puxta o'ylash va innovatsion yondashuvlarni talab qiladi. Ushbu mavzuning murakkab tomonlarini o'rganar ekanmiz, an'anaviy o'qitish usullari ko'pincha turli xil ta'lim ehtiyojlarini qondirishda etishmayotgani ayon bo'ladi.

Kognitiv va jismoniy nuqsonlardan tortib hissiy ishlov berish buzilishlarigacha, har bir nogironlik tilni mazmunli o'zlashtirishga yordam beradigan moslashtirilgan strategiyalarni talab qiladi. Ushbu maqolada imkoniyati cheklangan bolalarga ingliz tilini o'rgatishda duch keladigan uslubiy muammolarning ko'p qirrali mohiyati o'rganilib, samarali amaliyotlarni yoritish va har bir

bolaga lingvistik va ijtimoiy rivojlanishga yordam beradigan inklyuziv ta'lim tizimini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan.

Inklyuziv ta'lim sohasida nogiron bolalarga ingliz tilini ikkinchi til sifatida o'rgatish nozik yondashuvni talab qiladi. Nogironliklar kognitiv buzilishlarni (masalan, aqliy nuqsonlar yoki o'ziga xos o'rganishda nuqsonlar kabi), jismoniy nuqsonlarni (miya falaj yoki harakatchanlik nuqsonlari kabi), hissiy buzilishlarni (ko'r yoki karlik kabi) va rivojlanish buzilishlarini (masalan, ko'r yoki karlik kabi) o'z ichiga olgan, lekin ular bilan cheklanmagan holda keng spektrni o'z ichiga oladi. autizm spektrining buzilishi kabi). Ushbu shartlarning har biri til o'rganishga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan noyob muammolarni keltirib chiqaradi.

Kognitiv va o'rganishdagi nuqsonlar: Kognitiv nuqsonlari bo'lgan bolalar tilni qayta ishlash, mavhum tushunchalarni tushunish yoki diqqatni saqlab qolish bilan kurashishlari mumkin.

O'qish va yozishga tayanadigan an'anaviy ESL usullari bu o'quvchilar uchun samarali bo'lmasligi mumkin. Ko'p sezgi texnikasi, ko'rgazmali qo'llanmalar va soddalashtirilgan til modellari kabi muqobil yondashuvlar ko'pincha tushunish va ishtirok etishni osonlashtirish uchun zarurdir.

Jismoniy nuqsonlar: Jismoniy nuqsonlar bolaning o'quv materiallari bilan jismonan munosabatda bo'lish yoki til faoliyatida ishtirok etish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin. Masalan, nozik motorli nuqsonlari bo'lgan bolalarda qo'l yozuvi qiyin bo'lishi mumkin, bu ularning inglizcha harflar yoki so'zlarni yozishni mashq qilish qobiliyatiga ta'sir qiladi. O'qituvchilar faol ishtirok etishni rag'batlantirish uchun yordamchi texnologiyalar yoki moslashtirilgan o'quv materiallaridan foydalangan holda, ushbu qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun faoliyatni moslashtirishlari kerak.

Sensor buzilishlar: ko'r yoki ko'rish qobiliyati zaif, kar yoki eshitish qobiliyati zaif bolalar ingliz tilini o'rganishda noyob to'siqlarga duch kelishadi. Masalan, ko'r o'quvchilar talaffuz va lug'atni o'rganish uchun eshitish yoki taktil usullariga tayanishi mumkin, kar o'quvchilar esa tushunish uchun vizual va imo-ishora tilini qo'llab-quvvatlashga muhtoj. O'qituvchilar samarali til o'rganish tajribasini ta'minlash uchun brayl, taktil grafiklar, imo-ishora tili tarjimonlari yoki taglavhali videolar kabi maxsus vositalardan foydalanishda malakali bo'lishi kerak.

Xulq-atvor va hissiy qiyinchiliklar: Autizm spektrining buzilishi kabi rivojlanish buzilishlari bo'lgan bolalar ko'pincha o'ziga xos sezgir sezgirliklarga, muloqot qilishda qiyinchiliklarga yoki ijtimoiy o'zaro ta'sirga ega. Bu omillar ularning ESL faoliyatiga jalb etilishiga va ingliz tilida o'zlarini tushunish va ifoda etish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin. Sabr-toqat, tuzilgan tartiblar, vizual jadvallar va shaxsiylashtirilgan o'quv rejalari ularning til rivojlanishini samarali qo'llab-quvvatlash uchun juda muhimdir.

Ijtimoiy va madaniy mulohazalar: Inklyuziv ingliz tilini xorijiy til sifatida o'qitish sinflari til o'rganishga ta'sir qiluvchi ijtimoiy va madaniy omillarni ham hisobga olishi kerak. Nogiron bolalar stigmatizatsiya, izolyatsiya yoki muloqot to'siqlariga duch kelishi mumkin, bu ularning ingliz tilini o'rganishga bo'lgan ishonchi va motivatsiyasiga ta'sir qiladi. Barcha talabalar o'zlarini qadrligi va hurmatli his qiladigan qo'llab-quvvatlovchi va inklyuziv muhitni yaratish tilni o'zlashtirish va ijtimoiy integratsiyani rivojlantirish uchun juda muhimdir.

Samarali strategiyalar va metodologiyalar: imkoniyati cheklangan bolalarga ingliz tilini o'rgatishdagi uslubiy muammolarni hal qilish dalillarga asoslangan strategiyalar va innovatsion yondashuvlarning kombinatsiyasini talab qiladi:

1. Differentsiallashtirilgan o'qitish: o'qitishning turli ehtiyojlari, qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda moslashtirish.

2. Multisensorli yondashuvlar: tushunish va ushlab turishni kuchaytirish uchun vizual, eshitish va taktil elementlarni o'z ichiga oladi.

3. Yordamchi texnologiyalardan foydalanish: til o'rganish va muloqotni osonlashtirish uchun texnologiya vositalari va qurilmalaridan foydalanish.

4. Hamkorlik va kasbiy rivojlanish: Shaxsiy ta'lim rejalarini (IEP) ishlab chiqish va ilg'or tajribalarni almashish uchun maxsus ta'lim mutaxassislari, terapevtlar va oilalar bilan hamkorlik qilish.

5. Madaniy sezgirlik: inklyuziv ta'lim muhitini yaratish uchun sinf ichidagi madaniy xilma-xillikni tan olish va hurmat qilish.

Imkoniyati cheklangan bolalarga ingliz tilini ikkinchi til (ESL) sifatida o'rgatish o'qituvchilarga nogironlikning xilma-xilligi va ularning ta'limga ta'siridan kelib chiqqan holda muhim uslubiy qiyinchiliklar tug'diradi. Kognitiv buzilishlar, jismoniy cheklovlar, hissiy nuqsonlar va rivojlanish buzilishlarining har biri tilni samarali o'zlashtirishni ta'minlash uchun o'qitish strategiyalarini puxta o'ylash talab qiladi. An'anaviy ESL usullari ko'pincha bu xilma-xil ehtiyojlarni qondira olmaydi, bu esa tabaqalashtirilgan o'qitish, multisensorli texnikalar va yordamchi texnologiyalarning integratsiyasi kabi innovatsion yondashuvlarga ehtiyoj tug'diradi.

Bundan tashqari, inklyuziv ESL sinflarini yaratish til o'rganish va ijtimoiy integratsiyaga ta'sir qiluvchi ijtimoiy va madaniy omillarni hisobga olishni talab qiladi. O'qituvchilar barcha bolalar o'zlarini qadrligi va til faoliyati bilan shug'ullanish huquqiga ega bo'lgan qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratishlari kerak. O'qituvchilar, maxsus ta'lim mutaxassislari, terapevtlar va oilalar o'rtasidagi hamkorlik har bir talabaning o'ziga xos ehtiyojlarini qondiradigan individual ta'lim rejalarini (IEP) ishlab chiqishda juda muhimdir.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, nogiron bolalarga ingliz tilini o'rgatish uslubiy qiyinchiliklar tug'dirishi bilan birga, innovatsiyalar va inklyuziv amaliyotlar uchun imkoniyatlar yaratadi. Ushbu o'quvchilarning turli ehtiyojlarini tushunish va moslashtirilgan strategiyalarni amalga oshirish orqali o'qituvchilar barcha talabalar o'rtasida tilni o'zlashtirish, muloqot qobiliyatlari va ijtimoiy integratsiyani rivojlantirishlari mumkin. Ingliz tilini xorijiy til sifatida o'qitish jarayonida inklyuzivlikni qo'llash nafaqat ta'lim natijalarini yaxshilaydi, balki har bir bola uchun yanada adolatli va qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitini yaratadi.

REFERENCES

1. Agrawal, R. (2007). Education for disabled children. Delhi, INDIA: Shipra publications.
2. Al Khatib, J. M. (2007). A Survey of General Education Teachers' Knowledge of Learning Disabilities In Jordan, *International Journal of Special Education*, 22(1), 72-76.
3. Aladwani, A. M. & Shaye, S. A. (2013). Primary School Teachers' Knowledge and Awareness of Dyslexia in Kuwaiti Students, *Academic journal*, 132(3).
4. Ashraf, F. & Najam, N. (2017). Identification of Learning Disabilities in Students: A Gender Perspective. *Pakistan Journal of Social and Clinical Psychology*, 15(1), 36-41.
5. Helland, T. & Kaasa, R. (2005). Dyslexia in English as a second language. *Dyslexia*, 11, 41–60.
6. Horowitz, S. H., Rawe, J., & Whittaker, M. C. (2017). The State of Learning Disabilities: Understanding the in New York: National Center for Learning Disabilities (NCLD).